

FORMS OF TOURISM ORGANIZATION AND ORIENTATION OF STUDENTS 8.-10. GRADE

Abstract: Modern human science clearly proves that one of the most powerful means of preventing disease, increasing the resistance of the human body and increasing its physical and mental performance is active physical activity.

The forms of organization of tourism and orientation of students in the new curricula for 8th - 10th grade have their own characteristics, which distinguish it from other sports included in the curriculum.

Increasing the effectiveness of tourism and orienteering training is achieved through various forms of organization - daily - break; weekly - a lesson in physical education and sports and periodic.

Author information:

Teodora Simeonova

Assoc. prof. PhD

at Konstantin Preslavsky University of Shumen

✉ t.simeonova@shu.bg

🌐 Bulgaria

Radmila Sapundzhieva

teacher

Professional School of Agriculture - Targovishte

✉ radmilka01@abv.bg

🌐 Bulgaria

Keywords:

tourism, orientation, forms of education

ВЪВЕДЕНИЕ

Нуждата от периодичното актуализиране на образователния процес в съответствие с развитието на обществото и спорта, и в частност на учебната дисциплина „Физическо възпитание и спорт“, налага потребност от въвеждане и прилагане на осъвременени учебни програми в училищата на базата на общосъществуващите образователни тенденции.

За да отговори на тази нужда Министерството на образованието и науката разработи учебни програми в съответствие със Закона за предучилищното и училищното образование и държавните образователни стандарти.

Мястото и формите на туризъм и ориентиране, като средство за решаване на възпитателните, образователни и оздравителни задачи на учебния процес в 8. – 10. клас и прилагането им в училище са предмет на настоящото изследване.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Периодът на демократичните обществено-политически и икономически промени в нашата страна не подмина и образователната система. Бяха изготвени и приети немалко закони и нормативни документи, които имат отношение и към училищното физическо възпитание: *Закон за народната просвета* /ДВ, бр.86,1991, бр.36, 1998/; *Закон за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план* /ДВ, бр.67, 1999, бр.95,2002/; *Закон за професионалното образование и обучение* и множество правилници и наредби, помагачи за практическото приложение на законите.[2,3]

През 2016 - 2017 учебна година, във връзка с приемането и влизането в сила на новия „Закон за предучилищното и училищното образование“, започна поэтапното въвеждане на нови учебни програми по всички предмети, изучавани в българските детски градини и училища. Новия „Закон за предучилищното и училищното образование“, беше обнародван в ДВ, бр. 79 от 13.10.2015 г., в сила от 1.08.2016 г., изм. и доп., бр. 98 от 9.12.2016 г., в сила от 1.01.2017 г., изм., бр. 105 от 30.12.2016 г., в сила от 1.01.2017 г., изм., бр. 58 от 18.07.2017 г., в сила от 18.07.2017 г. [1]

Новите учебни програми по физическо възпитание и спорт за 8.-12. клас са изготвени в съответствие с новите тенденции в европейските образователни системи. Те са представени точно и ясно и в предвиденото за изучаване учебно съдържание, между всеки клас съществува логична приемственост. [6]

В съответствие със Закона, Министерът на образованието и науката утвърждава нови учебни програми за всички класове:

- ↪ Учебни програми за 8. клас, утвърдени със Заповед № РД09-301 от 17.03.2016г
- ↪ Учебни програми за 9. клас, утвърдени със Заповед № РД09-1092 от 25.01.2017г.
- ↪ Учебни програми за 10. клас, утвърдени със Заповед № РД09-30 от 11.01.2018г. [7, 8, 9]

Очаквани резултати от обучението в избираема област Туризм, ориентиране, зимни спортове:

- ✓ 8. клас - Прилага планинска техника и тактика. Катерене. Ориентиране. Използва подръчни средства за планинско спасяване. Прилага алпийска ски техника В1. Прилага елементи от планинската техника и тактика с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.
- ✓ 9. клас - Прилага планинска техника и тактика. Катерене. Ориентиране. Оказва помощ при планинско спасяване. Прилага алпийска ски техника и тактика. Сноуборд. Оказва помощ при планинско спасяване. Подбира и участва с подходящи мерки за опазване на природната среда. Прилага елементи от планинската техника и тактика с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.
- ✓ 10. клас - Прилага планинска техника и тактика и катерене. Ориентиране. Оказва помощ при планинско спасяване. Подбира и участва с подходящи мерки за опазване на природната среда. Прилага алпийска ски техника и тактика. Сноуборд. Оказва помощ при планинско спасяване. Прилага елементи от планинската техника и тактика с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.

Формите на организация по физическо възпитание се отличават с голямо разнообразие. Във връзка със задачите, които се решават те могат да се обособят като основни и допълнителни. Към основните форми се отнася урокът по физическо възпитание и неговата разновидност - спортно-тренировъчното занимание.

Допълнителните форми се отличават с по-специфични задачи, насоченост и продължителност. Те се наричат още извънурочни. Мястото, което заемат в седмичния режим на децата и учениците е различно.

Под форма за организация се разбира преднамерената организация на условията на учебната среда за осъществяване на взаимодействие между участниците в процеса на обучение, която има относително устойчива структура. [4]

В училище са застъпени ежедневни, седмични и периодични форми на занимания по физическо възпитание и спорт.

В 5. – 12. клас ежедневните форми са утринна гимнастика и организирано голямо междучасие. Седмичните са урок по физическо възпитание, туристически походи и излети, а

периодично се организират туристически мероприятия, екскурзии и състезания с по-голяма продължителност. [5]

МЕТОДИКА

Чрез изследване на литературните източници и обобщаване на педагогически опит констатирахме, че проблемите, свързани с обучението по туризъм, ориентирани и туристически практики от избираема област на учебно съдържание не се решават достатъчно ефективно. В крайна степен това рефлектира върху физическата подготовка на учениците и забавя решаването на образователните задачи в урочната работа по физическо възпитание.

Целта на настоящото изследване е да предложим различни форми на обучение на ученици от 8. – 10. клас, с цел повишаване ефективността на учебния процес.

За постигане на набелязаната цел си поставихме следните задачи:

- ↪ Проучване (по литературни данни) върху проблемите на обучението по туризъм и ориентирани;
- ↪ Разработване и прилагане на иновативни форми, средства и методи за усъвършенстване на подготовката по туризъм и ориентирани;
- ↪ Въз основа на анализа да направим изводи и съответни препоръки за практиката и обучението.

Формите на туристическата дейност са: излетът, екскурзиите, туристическите походи и пътешествията. Туристическите излети и походи спадат към седмичните форми, всички останали според класификацията се числят към периодичните.

Излетът е лека и достъпна планинска проява, за чието организиране не е необходима специална екипировка и сложна подготовка. Провежда се обикновено в близките до населеното място планини (плато или хълмисти възвишения), по предварително набелязан маршрут. Основна задача е да се даде възможност за активен отдих. Преходите са краткотрайни. Трябва да се подберат местности и обекти, които да създават условия за пълноценна почивка на учениците и усъвършенстване на ходене при различни терени.

Походът се отличава със своята продължителност, стриктна организация и необходимост от значителна подготовка. Необходимо е внимателно да се избере маршрут, който да има оздравителен ефект, предварително да се знае начина на придвижване. Походът може да има учебни, познавателни или изседователски цели. Тази форма на туризъм има по-продължително времетраене и е подходящо средство за развиване на двигателни качества – сила, ловкост и издръжливост.

Всеки отделен излет или поход има строго определена тематична насоченост за придобиване на знания и затвърдяване на умения и навици като:

- ❖ Предвижване по пътища и пътеки;
- ❖ По различни склонове и наклони;
- ❖ Преодоляване на препятствия;
- ❖ Разпознаване и ползване на туристически маркировъчни знаци, табла и схеми;
- ❖ Разпознаване на теренните форми и разчитане на основните топографски знаци;
- ❖ Ползване на туристическа карта;
- ❖ Разпознаване на растителни видове;
- ❖ Екология;
- ❖ Избор на място за почивка;
- ❖ Помощ и взаимопомощ.

За да се осъществят седмичните форми е необходимо Заповед на Директора на училището, разрешение от родителите на участниците в мероприятията, инструктаж за учениците, начален и краен час, сборен пункт и крайна точка на събитието.

Туристическите екскурзии и пътешествия спадат към периодичните форми на обучение.

Те се планират предварително с цел опознаване на природна забележителност извън населеното място в което живеят учениците или посещение на обект свързан с туристическото движение - НАЦИОНАЛНО ДВИЖЕНИЕ „ОПОЗНАЙ БЪЛГАРИЯ - 100 НАЦИОНАЛНИ ТУРИСТИЧЕСКИ ОБЕКТА". Целта е учениците а се запознаят с най-хубавите и най-свидни за всеки българин планини, природни и исторически забележителности, музеи и паметници.

За да се осъществят последните форми е необходимо според Наредбата от 2016г. да се спазват условията и реда за извършване на туристически пътувания на ученици. Това са пътувания организирани под формата на детски лагери,екскурзионно летуване,походи,зелени училища, ски ваканции и други пътувания с образователна, възпитателна, културно-развлекателна и опознавателна цел.

Необходимите документи за организиране на екскурзия:

- ↪ Договор с регистриран туроператор притежаващ застраховка „Отговорност на оператора”;
- ↪ Туристически ваучер издаден от съответния туроператор;
- ↪ Полица за застраховка;
- ↪ Списък на учениците заверен от директора, подпечатан с печата на училището и подписан от ръководителя на мероприятиято;
- ↪ Декларация,подписана от родителите за разрешение за извеждане;
- ↪ Потвърдена резервация за периода на престой;
- ↪ Копие от заповедта на директора;

По голямо разнообразие на форми намираме при ориентирането:

- ✚ Ежедневни – организирано междучасие с елементи на ориентиране;
- ✚ Седмични – урок по физическо възпитание и спорт и излети използвайки карта и компас
- ✚ Периодични – спортни празници и състезания.

В голямото междучасие учениците могат да се включат всеки ден в класната стая или училищния двор.

КЛАСНАТА СТАЯ

УПРАЖНЕНИЕ ВЪРХУ КАРТА, НАЧЕРТАНА НА БЛАНКОВ ЛИСТ

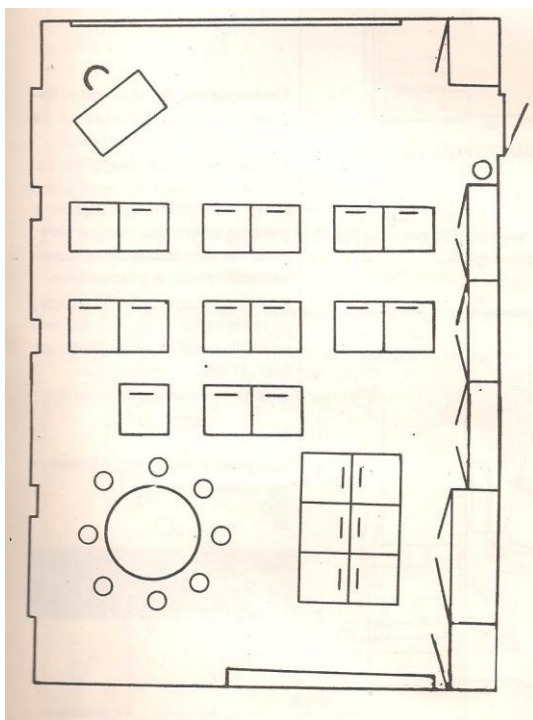
Начертайте първата карта на голям рисувателен лист или лист от блокче, като същевременно децата наблюдават това.

Разделете класа на две групи. Половината излизат навън, а другите поставят контролните точки. Използвайте малки миниатюрни контролни знаци тип “фенер“, номерирани с цифри. Отбележете тяхното местоположение на картата с червени кръгчета. Задачата е да се открият всички контролни точки.

- “Играта“ може да започне.
- Номерацията се отбелязва.
- Разменете след това задачите на двете групи.

УПРАЖНЕНИЯ С РАЗМНОЖЕНАТА КАРТА НА КЛАСНАТА СТАЯ

- “ОРИЕНТИРАЙ КАРТАТА“ така че да отговаря на класната стая.
- Оцвети своя чин на картата.
- Напиши имената на съучениците си на съответно означените чинове.
- Допълни картата с още нови детайли.
- Няколко ученици могат да подготвят ориентировъчна игра на тази “истинска“ карта на класната стая.

Предварително може да измерите стаята, за да получите по-лесно правилните и пропорции. Чиноевете, катедрата и другите обекти начертайте без изискването за точност.

Размножете картата, така че всеки ученик да има своя карта.

Седмичните форми в които са включени елементи от ориентирването са урок по физическо възпитание и час за спортни дейности и излети.

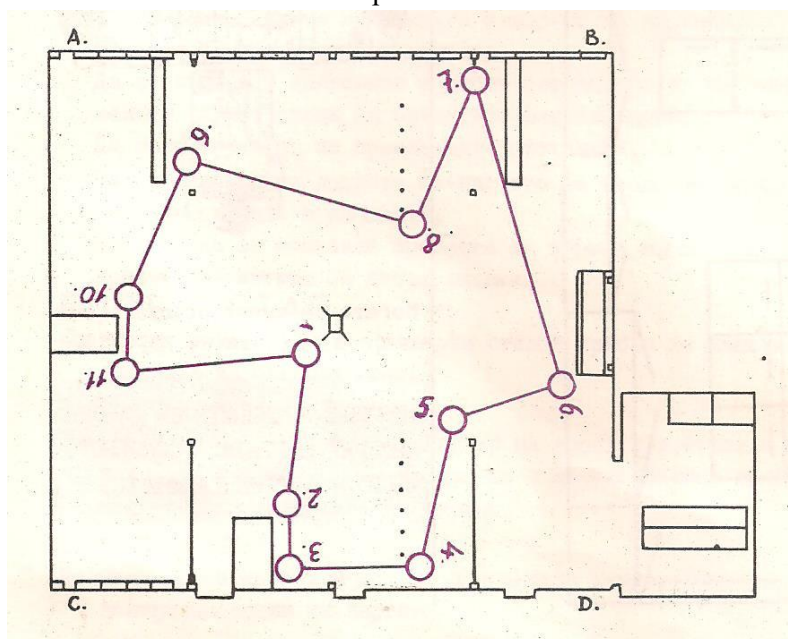
В училище могат да се използват:

ФИЗКУЛТУРЕН САЛОН

УПРАЖНЕНИЯ С РАЗМНОЖЕНАТА КАРТА НА ФИЗКУЛТУРНИЯ САЛОН.

ОРИЕНТИРАЙТЕ КАРТАТА

Спирайте на всяка точка. Ориентирайте картата. Цифрите ще бъдат правилно обърнати, когато картата е

ориентирана.

Поставете уредите перпендикулярно на стените, така че да бъде по-лесно да начертаете картата. Чертането може да улесните като в средата на физкултурния салон поставите например една ‘‘коза‘‘.

ПРИГОТВЯНЕ НА КАРТА НА ФИЗКУЛТУРНИЯ САЛОН

Използвайте кариран лист. Използвайте такъв мащаб, така че салонът да се побере на лист А-4, например един метър от салона да отговаря на един сантиметър от картата. Обозначете с пунктир всеки неподвижен детайл на картата. Ако гимнастическата греда е разположена на 4,3 м разстояние от ъгъла, то начертайте я на 4,3 см разстояние. Мащабът на картата ще бъде 1:100.

Измерете и означете размерите на всеки уред.

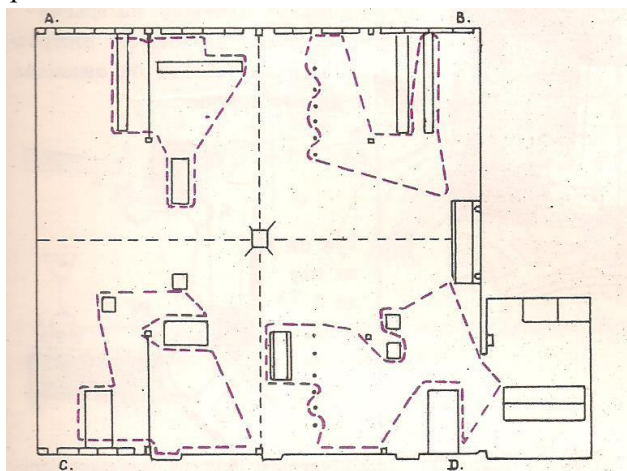
ИЗПОЛЗВАЙТЕ ИЗРАЗА “ОРИЕНТИРАЙ КАРТАТА“!

ЛИНЕЙНО ОРИЕНТИРАНЕ - ОЧЕРТАН НА КАРТАТА ПЪТ

Разделете класа на четири групи.

Поставете следните задачи:

1. Всяка група построява “терена“ в своята част, така, че той да отговаря на картата.
2. Залепете с лепенки мини-контролните знаци на пода. Една част на линията, а други извън нея. Посочете на учениците, че погрешно поставените контролни знаци ще бъдат достатъчно ясно погрешно поставени.

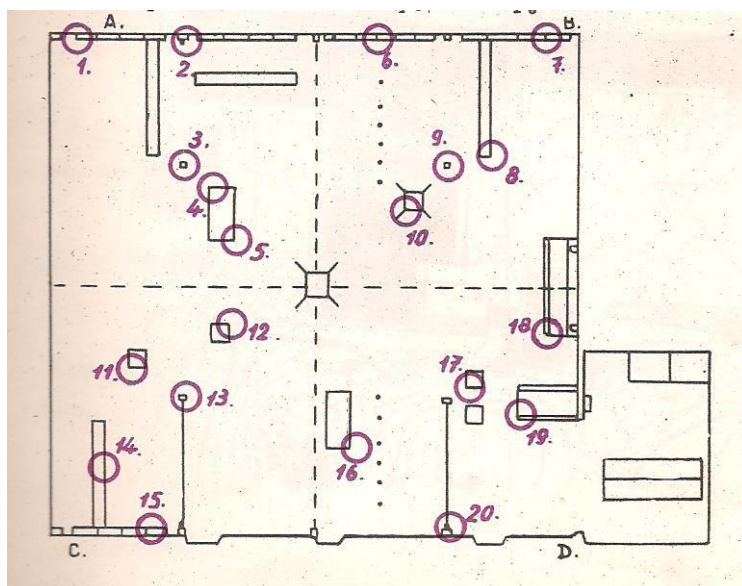

3. Нека учениците съобщят на учителя цифрите на правилно поставените контролни знаци.
4. Когато всички групи са готови: Проверете кои верни контролни знаци имат. Предупредете учениците, че контролните знаци могат да бъдат погрешно поставени. Определете общия сбор.

СВОБОДНО ОРИЕНТИРАНЕ

Разделете класа на четири групи.

1. Всяка група сама построява своя “терен“, така че да отговаря на картата.
2. Групите поставят мини-контролни знаци на петте контролни знаци, намиращи се в техния картен район.
3. Когато групите са готови трябва поотделно да търсят контролните точки на другите групи.

Начертайте уредите на картата, така че да се създаде подходящ “терен“. Обозначете 20 контролни точки с кръгчета. Номерирайте ги. Разделете ги по на пет броя във всяка четвърт на физкултурния салон.

При провеждане на упражнението за първи път евентуално може да се изключат погрешните контролни знаци.

Спортните празници и състезанията спадат към периодичните форми. В тях се включват

УПРАЖНЕНИЯ НА ОТКРИТО СРЕД ПРИРОДАТА

КАРТИ В МАЩАБ 1:2000 - 1:20000 УПРАЖНЕНИЯ ЗА ЧЕТЕНЕ НА КАРТАТА.

Тренират се изучаването на условните знаци, измерването на разстояния и техниката на четене на картата. Вижте предишните упражнения.

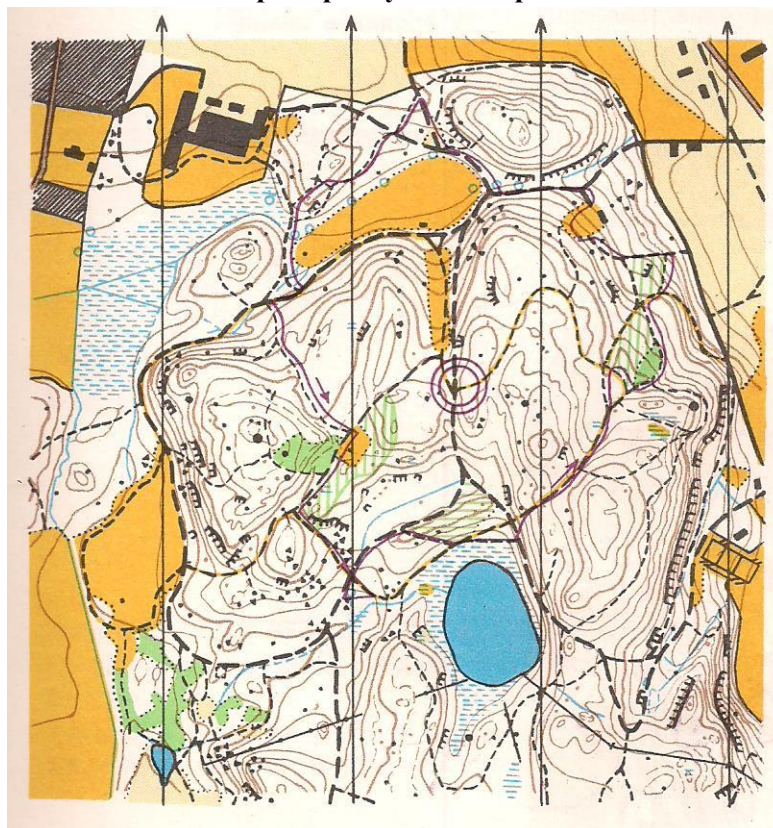
ЛИНЕЙНО ОРИЕНТИРАНЕ ПО ЕДНА КРИВА /ОЧЕРТАН НА КАРТАТА ПЪТ В ЕДИН ВАРИАНТ/

Разделете учениците си на групи. На всяка група се пада част от маршрута. Някъде по своята част от маршрута да окачат контролен знак с перфоратор.

Тези, които желаят могат да изпълнят упражнението индивидуално. По даден сигнал учениците тръгват по линията. Ако се движат правилно те ще минат покрай контролните знаци на другите групи, където трябва да перфорират.

След упражнението всяка група прибира своя контролен знак.

Пример на учебна карта

Учителят се движи с целия клас или с по-малка част /група/ ученици. Учениците поотделно посочват мястото където се намират. Разделете ги на групи и всеки ученик от групата последователно да посочва.

- Изберете старт и финал.
- Начертайте един и същ маршрут на комплект карти за класа.
- Със стрелки посочете посоката на движение.

Разделете маршрута на части за всяка група.

Маршрутите по ориентиране в природата се характеризират с продължителност и увеличен разход на енергия и сила.

При тези форми трябва да се вземат под внимание опасностите свързани с релефа и строежа на местността, климатичните и метеорологични условия, мерки за сигурност, предпазване от злополуки.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Учителите недостатъчно познават новите програми за избираема област на учебно съдържание – туризъм и ориентиране и различните форми за обучение. Този факт ограничава прилагането на разнообразни средства и методи и рефлектира върху крайния резултат от преподаването. Разработените и предложени различни форми, включващи упражнения и игри с цел овладяване на основните елементи на туризъм и ориентиране дават резултат и в урочната дейност, и в часовете за спортни дейности.

Положителното отношение на учениците към обучението по туризъм и ориентиране се очертава като един от съществените фактори за оптимизиране на спортно-педагогическия процес и за засилване на активността на учениците в него. Развиването и усъвършенстването на техниката по спортно ориентиране и туризъм формира способности за прилагане в реалния живот и оцеляване в природата.

Във всички форми успешно могат да участват ученици със специални образователни потребности(СОП) с което се решават задачите на адаптираното физическо възпитание, заложи в учебните програми за 8.-10. клас. Здравните и природозащитни знания и умения, които учениците получават по време на заниманията по туризъм и ориентиране учениците прилагат за осъществяването на дейности, междупредметни връзки и компетентности в съвременния образователен процес – биология, география, екология и др.

References:

1. Zakon za preduchilishtnoto i uchilishtno obrazovanie(2015): (Law on Preschool and School Education), DV, broj 79,13.10.2015г
<http://dv.parliament.bg/DVWeb/showMaterialDV.jsp?idMat=97877>
2. Zakon za profesionalnoto obrazovanie i obuchenie(2018): (Vocational Education and Training Act), DV, broj 7, 19.01.2018г.
<https://www.navet.government.bg/bg/media/ZPOO-2018.pdf>
3. Zakon za stepenta na obrazovanie, obshtoobrazovatelnia minimum i uchebnia plan(2002): (Law on the level of education, the general education minimum and the curriculum), DV, broj 95, 08.10.2002г.
[file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/zakon_obr_minimum_uch_plan%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/zakon_obr_minimum_uch_plan%20(2).pdf)
4. Yordanova, N. (2001): Teoriya i metodika na fizicheskoto vazpitanie(Theory and methodology of physical education), Uchebnik, Shumen.
5. Yordanova, N. (2003): Rakovodstvo za seminarni uprazhnenia po teoriya i metodika na fizicheskoto vazpitanie (Guide for seminars on the theory and methodology of physical education.), Shumen
6. Stoychev, Ch.(2018): Analiz na novite uchebni programi za obshtoobrazovatelna podgotovka za sredna obrazovatelna stepen po „Fizicheskoto vazpitanie i sport“. (Analysis of the new curricula for general education for secondary education in "Physical Education and Sports".), Godishnik na SHU XXII D Shumen, pp. 835– 849, UI “Episkop Konstantin Preslavski” .
7. <https://www.mon.bg/bg/2190>, Prilozhenie № 26,към т. 26
8. <https://www.mon.bg/bg/2190>, Prilozhenie № 18,към т. 18
9. <https://www.mon.bg/bg/28>, Prilozhenie № 12